

GAZETĂ TRANSILVANIEI.

Gazetă ese de 2 ori: Mercurea și Duminecă. — Foi'a, cindu concedu ajutoriale. — Pretiul: pe 1 anu 10 fl., pe 1/4 3 fl. v. a. Tiere esterne 12 fl. v. a. pe unu anu său 2 1/3 galbini mon. sunătorie.

Anul XXXIII.

Se prenumera la postele c. r., și pe la DD. corespondenți. — Pentru serie 6 cr. Taxa timbrala a 30 cr. de fiacare publicare.

Nr. 54.

Brasovu 27|15 Iuliu

1870.

MONARCHIA AUSTRO-UNGARICA.

Transilvania.

Brasovu 25 Iuliu 1870.

Resbelulu a luat inceputu in 19 dupa amédi, fară că descrierea atacului se păta patrunde prin telegrame, fiinduca orice vine dela Rinu se strecăra prin sit'a prusienescă. La Bucuresci sosi inse in 19 unu telegramu privat, care anuncia, ca francisii bombardăza cetatea Coloni'a (?) dela Rinu. La Saarbrücken se intemplă unu atacu nesangerosu in tre unu despartimentu de chasseuri franci, cari intreripnsera o recunoscere si intre ulanii si infanteria prusiana, cari ii respinsera pe teritoriul francesu. Mac-Mahon comanda la Rinu.

Unu telegramu din Basel 20 Iuliu scrie, ca se asteptă, că in 21 armata francesă cu 10 divisiuni se intre in Germania de sudu, cu misiunea de a o ocupă pentrucă se impedece armarea corporiloru.

In 21 imperatulu Napoleonu sosi in quartirul generalu in Nancy.

In 22 Iuliu corpulu legislativu alu Franciei fă primitu in Tuilerii. Presedintele camerei Schneider in adresara catra imperatulu, descoperi dorintele cele mai caldurăse ale natuinei francese, urandu că aceste se insociésca pe imperatulu si pe armata si incredintiandulu, ca pote predă fara ingrijiare regentă imperatesei.

Imperatulu Napoleonu responde intre altele, ca a facutu tōte ce i stă prin putintia pentru a incungiuă belulu, inse Prusi'a l'a provocatu. Deci incredintieza tiér'a imperatesei cu cuvintele: plecandu cu fiulu meu la armata incredu tierei pe imperatasa, ér' pe fiu lu ducu in campania, pentrucă se invetie a servi patriei sale. Astadi va fi lupt'a incinta pote pe tōta lini'a.

Austri'a, cu tōte, ca diurnalele cehice vorbescu, cumea se facu concentratiuni de trupe si cumea intre Pardubitz si Trautenau se face tabara, ér' altele vorbescu despre fortificarea fortaretiei Oderberg, remane in neutralitate, inse numai pana candu va remană si Rusi'a, dupa cum notifică si Franciei. — Intr'aceea „Wiener Morgenpost“ publica unu tractatu pruso-rusescu, care e amenintatoriu Austriei, fiinduca desemnăza Carpatii de nordu, că marginea poftei de cuceriri pruso-rusesci. Internunciul Franciei au sositu in Vien'a si se primi de catra imperatulu cu caldura. —

In Vien'a se tienu mereu in cercurile mai inalte consilie, la cari ieau parte si c. Andrássy si colonelulu de honvedi Ghiczy. Resultatulu cine sci, déca lu vomu ceti, pana a nu lu vedé pusu in lucrare.

Rusi'a arméza. „A. Allg. Ztg.“ publica din Poloni'a, cumea catu de curendu se va concentra in Poloni'a o armata rusescă de vreo una suta mii, din cari 75 mii se voru postă la confinile de catra amédi si apusu, ér' 25 voru remană in tabar'a dela Varsavi'a. Se scrie, ca principale Gortschakoff se astăpta acum in Vien'a. Diurnalele germane scriu acum, ca Gortschakoff n'a fostu in Parisu. — Intr'aceea „Reform'a“, diurnalulu lui Andrássy striga, ca ungurii au dreptulu a pretinde, că Austri'a se nu se considere că o parte intregitoria din Germania, ci numai că statu de sene. „Noi nu vremu, că Austri'a se faca politica de rasa

in momentulu, candu aceste rase ar' nimicio. Va invinge Prusi'a, Austri'a e pericolata; perde Prusi'a ea se va arunca in braciele Rusiei si atunci ungurii suntu mai pericolati, si cu tōte acestea atatea sympathii pentru Prusi'a. —

Va se dica, ca „Reform'a“ părtă frica, ca Austria se va amesteca pentru a-si recapăta influența in Germania; si tocma publica „N. fr. Pr.“, ca regimulu austriacu a cerutu declaratiune dela Bavari'a, ca pentrue s'a opritu comunicarea cu drumulu de feru atatu catra Pasavi'a catu si catra lacul Boden, pentrue prin mesur'a acăstă se amenantia fără multu interesele economiei populare ale Austro-Ungariei. Responsulu nu lu scimu; se scie inse, ca Bavari'a sub comand'a principelui de corona alu Prusiei a miscatu armata catra apusu si preste Bamberg si Nürnberg s'au si transportat in Bavari'a 46 mii fetiori prusieni, că se ocupe tabar'a cea intarita cu valuri dela Ulm, in marginea Würtemberg'i. Würtemberg'a inca iea parte la resbelu in contra Franciei si marele ducatu Baden a si postatu 30 mii la Kehl facia cu Argentoratu (Strassburg) si aici se crede, ca se va fi bombardat Kehlulu, unde s'au derimatu tōte podurile. 50 de mii ostasi ai Sacsoniei inca se tramisera si venira in locu prusiani. De alta parte Austri'a, Anglia si Rusi'a cu statele americane au facutu pasii de lipsa pentru a sustine cărabiatalu pe marea germană de nordu. In aceste impregiurari „Reform'a“, părtă frica si striga: neutralitate armata in Austri'a. —

Dupa diurnalulu militariu „Vedette“ Franci'a pote aduce in lupta la 600 mii fetiori cu 224 baterii afara de 490 nai cu 6100 tunuri si o sută mii marinari, ér' Prusi'a cam totu pe atat'a. — Lupt'a va fi fără serioză, dupa cum dicu diurnalele Franciei, care părtă astfelu de vorba: Avemu a sacrifică milioane de bani si de omeni, că celu pucinu pentru ultim'a data se nu se mai iă preteste din faimosulu echilibriu europen pentru nouă resbele. Odata pentru totudéun'a se finimu. Se ne batemu bine, dar' inse pentru ultima data. — Facia cu aceste fapte si resolutiuni avemu a ne asteptă la evenimente mari neprăcălate, care se voru nasce din armarea cea neconitenita de pana acum, fiinduca de materia aprindatoriu suntu impregnate statele si cele mici si cele mari. —

Brasovu in Iuliu 1870.
Din diuariulu unui călătoriu prin Fagaras.

Cate ilusiuni -si face cineva candu, dupa unu cursu de 4—5 ani de studiu se intorece in patri'a sa cu capulu plinu de teorii frumose, ce si le-a castigatu din prelegerile, scrierile si conversarile renumitilor juristi si profesori de drepturi din universitatea Vienei. Cate inchipuri -si face cineva in optimismulu seu, propunendu-si a da sufletu a cestor teorii si a le aplică in practice pentru conctatiani si consangenii sei! Cu astfelu de ilusiuni si sub impresiunea estorufelui de cugete me aproapeam de Fagaras, trecandu prin frumusele campe, livedi si dumbrave, lasandu la drépta maretii Carpati cu vîrvurile loru plesiuge, dara scutite de arsilia, parte prin norii cei formăza pocapiulu, parte prin néu'a, ce nici odata nu i parasesce, éra la stang'a Oltulu sierpitoriu.

Éca si Fagaras, istoriculu Fagaras, cu cele mai pretiuite reminiscențe ale demultu trecului! Aici me otarisemu a poposi; aveam a certata unu vechiu amicu si consangeanu, carnia i amu promisul alu cauta cu tōta ardintia ce portămu de a imbracișia pe ai mei in tiér'a Barsei, pe cari nu i vediusemu de 4 ani si nu me vediusera. Primirea cordiala ce mi se facă, bucatele si beuturile cele bune, ce nu le gustasem de 4 ani, me ducea in ipsita a remană in Fagaras multu timpu, totusi simtieam in mine o potere, ce me impingea catra Brasovu incatul a 2 di in 5 Iuliu sculandum spusei amicului, ca post'a de astadi me va duce mai de parte, spre care scopu voieam in data a me si prenumera. Remana astadi, mi dice amicul, ca avem adunarea reprezentantiei districtuale, care speru se devina interesanta. Ai cettu in federatiune? O se fia interpelatu oficiatulu despre reportulu celu scandalosu ce la tramsu fisiculu districtual ministerului prin oficiatulu, precum si despre paralele ce, se dice, a le fi primitu oficiatulu, trame de gubernu, pentru alegerea renumitului deputatu dietalu Benedek? A! in modulu acesta me potu astadi delecta in a fi martoru ocularul alu unei vietie constitutionale si parlamentarie romanesca in miniatura. O se remanu.

Dupa 10 ore se incepă siodintia, se verifică membrii, erau vreo 40 insi presenti, dintre cari parte mare amplioată districtului, pentru ca partea cea mai mare, ocupata cu lucrul campului, lipsiea.

Dupa indatinat'a bineventare din partea capitánului supremu se cetira mai multi articlii de lege, toti in limb'a maghiara (?). La obiectulu acesta, cerendu adv. P. cuventulu, face urmatori'a propunere:

„Comitetulu districtuale se decida a se face o reprezentatiune, prin care se se cera modificarea art. XI sunatoriu despre promulgarea legilor si intrarea loru in valoare intru acolo, că o lege numai atunci se se primește de promulgata si obligatoriu, dupa ce s'a tradus in tōte limbele patriei, ér' dupa traducere se se incunoscintieze diet'a, dela care incunoscintiare in 15 dile -si iea valoarea.“

Motivele acestei propunerii suntu: Décă sta a celu principiu, ca cu necunoscintia si necunoscerea legei nu se poate nime escusă, atunci urmează si se presupune, ca pentru a se putea urmă a celiu trebuie, că legea se se aduca la cunoscintia tuturor cetatianilor; si fiinduca nu toti cetatianii suntu unguri si cunoscu limb'a ungurăscă, dar' nici potu fi obligati la acesta, asia regimulu si legislatiunea e indatorata a eda legile astfelui, incatul tuturor cetatianilor se le fia posibila intelegera si castigarea loru in acea limba, in care o precepu. Afara de aceea legea despre nationalitatii indatorăza regimulu a traduce in tōte limbele patriei legile etc. Acăstă propunere se primesce unanimu.

O reprezentatiune tramsa, cum mi se pare, din partea districtului iazigilor si cumanilor spre sprijinire la dieta, in care se combate cu argumentele cele mai logice si neinfrante spiritulu aristocratic si absolutistic alu proiectului, ce se desbate astadi in dieta pentru regularea municipalor, se partenesce de membrii romani ai comitetului si o facu de a loru. Reportulu trimestral despre administrati'a districtului ne spuse ca drumurile suntu in stare rea, ca biraii slugilor (szolgabíró, pretor)

cu pucine exceptiune suntu neascultatori in imprimare ordinilor si asia starea administratii fiind pe man'a estorufelui de omeni si a unoru notari si judi pe catosi, nu e tocma de laudatu.

Din discursurile urmante acestui reportu, m'am convinsu, ca protectiunile omensilor obscuri cu de-laturarea omensilor capaci si apti, este in districtu Fagarasiului la ordinea dilei, si asta cu deosebire din cauza, ca unii din oficiali si toti biraii slugilor nu suntu juristi si ca atari au formatu o coalitiune a la unio trium nationum pentru departarea mucosilor de juristi, cari deca le dai pane (dice coalitiunea), apoi pretendu a sci mai multu, ca tine si -ti face si concurintia.

Vinu acum ad fortissimum virum!
(Va urmá.)

In interesulu instructiunei poporului.

Paragraful 133 al art. de lege XXXVIII din 1868 prescrisa, ca fiacare invenitatoriu poporului, carele nu posiede documente despre calificatiunea prescrisa de invenitatoriu, se-si castige atari documente mai pre urma.

Dreptaceea consilialu scolasticu alu comitatului Albei superiore fece una representatiune la inaltulu ministeriu reg. ung. de instructiune, cerned, ca pre timpulu ferielor present de vera se se insintieze pre teritoriul comitatului in Heghigu si in Bürkös döue cursure preparandiali provisorice.

Inaltulu ministeriu a incuvenintiatu aceasta cere, — ceea ce se aduce prin acésta la cunoștința publica cu acea, cumca cursurile preparandiali provisorice se voru deschide la 15 Augustu a. c. in Heghigu si in Bürkös; voru durá siésa septembri; voru fi primiti intr'ensele invenitatori din ori care municipiu din tiéra; cei ce voru fi proovediuti din lad'a statului cu cate 50 cruciari pre di, ér' din partea comunelor Heghigu si Bürkös dupre potintia cu cortecele de lipsa.

Limb'a propunerei va fi dupre a celor ce voru luá parte la aceste cursure cea romanésca, nemtésca si ungurésca.

Doritorii de a veni la aceste cursure preparandiali voru avé de a se adresá de timpuriu in scrisu la subscrisulu inspectoriu scolasticu in Heghigu.

Ludovicu Réthy m/p.

Sangeorgiu romanu

districtulu Nasendu din 9 Iuliu 1870.

Ecsamenele. Astazi in 9 l. c. s'a tie-nutu sub presidiulu rms. d. vicariu Grigoriu Moi-silu ecsamenulu de vera in tóte trei clasele scólei pop. sup. de aici. — Numerulu prunciloru, cari au cercetatu scól'a in anulu acesta este 196, dintre cari 37 insi din unele comune insolate aici, ér' cealalti toti din opidulu Sangeorgiu. — De facia la ecsamenulu amu avutu norocire a avea — intre altii, atatu inainte catu si dupa amédi — pre multu stigmatii dd. Nicolae Sandru de Viest supra-locotenente emerit si mare proprietariu, si Ioane Măioru asemenea proprietariu mare in Reginulu sa-sescu, cari au avutu bunatate a daruif că premiu la prunci o suma de 15 fl. v. a., o suma fórté considerabila pentru noi si respective pentru prunci.

Acesti prea demni romani venindu că óspeti la scaldele minerale de aici au alergatu — lasandu tóte — si la templ'a Minervei, la fragedulu ei poporul adunatu in giurulu ei, — si au datu astfelui dovada, catu de multu se intereséza dloru de luminarea poporului romanescu. Cu o dovada mai multu, ca nu traiescu numai pentru dloru, ci si pentru bunastarea, redicarea si luminarea poporului romanu, cu o dovada mai multu, catu de tare iubescu si incuragiaza dloru tinerimea si pre noi, armati cu dorint'a insetata pentru a ne vedé scosi din intunecu si redicati acolo, unde trebuie se fia si poporul romanu. — Maguliti de acesta onore ce ne-au facutu acesti demni barbati, ii rogamu, se primésca dela noi cea mai caldúrosa multiamita publica, si asigurarea: ca pruncutii, catra cari au aratatu atata iubire nu i voru uitá si voru incepe inca de pre acuma a cunóisce si stimá pre adeveratii romani. —

A. Domide, invenitatoriu.

Invitatiiune

la adunarea generale a despartimentului cerc. 8-le (Alba Iulia), care prin acésta amu onore a o conchiamá

la Teiusiu in beseric'a romana

pre 31 a lunei cur. si care se va incepe la 9^{1/2} ore inainte de amédi.

Obiecte de pertractatu voru fi:

1. Reportulu directorelui subserisu despre activitatea de pana acum a comitetului concerninte.

2. Propunerile in privint'a midiulócelor de luatul pentru progresarea Asociatiunei transilvane pentru lit. rom. etc. preste totu si a reuniunei desp. cerc. 8-le in deosebi.

3. Renunciarea directorelui subscrizu la postulu seu onorificu, din cauza devenirei lui in restempu de Jurium Inspectoru alu dominielor archidiocesane din Blasius cu locuint'a stramutata din Alb'a Iulia aici, si in urm'a devenirei lui in restempu si de membru de comitetu alesu pentru despartimentulu cerc. Blasius, — si alegerea unui directore nou.

Dupa cari voru urmá:

4. Discursurile prin cari se va invetiá poporului despre acea, ce i strica si i folosesce, — si disertatiunile despre economia, industria si comerciu, — ce nu cumva ar' avé vóie unulu ori altulu din-tre membri a le tiené.

La care adunare prin acésta poftescu pre toti membri fundatori, ordinari ori onorari ai Asociatiunei transilvane locuitoru in despartimentulu cerc. 8-le, precum pre toti membri ajutatori din acestu despartimentu, nu altcum pre tóta intelligent'a din giuru, si pre toti acei din poporu, cari -si afla placere a fi de facia la unele astfelui de adunari.

Blasius in 18 Iuliu 1870.

Dr. Iac. Brendusianu m/p.,
directore.

Discursulu

deputatului Dr. Iosifu Hodosiu

(tienutu in 13 Iuliu in camer'a repr. Ungariei.)

Onorabila camera! Candu asiu nutri in mine sua rea vointia facia chiaru cu natiunea maghiara; candu asiu poté voí pericolitarea sua nefericirea patriei nostre comune; candu asiu poté dorí, ca natiunea mea romana se fia si mai asuprita de catu precum este sub guvernulu de acum: candu asiu fi inimicu de mórté alu independintie preste totu si alu iudependentiei patriei in specie, si candu asemene inimicu asiu fi alu perfectei egalitatii si alu libertatii nationali: atunci da, — atunci asiu poté primi proiectul de lege alu ministeriului despre organisarea municipielor. (Stang'a: Asia este.)

Dar' fiinduca nu vreu, că acelu elementu, care de atate ori a pericolitatu independinti'a patriei nostre, si care de atate ori a voitu a-si validá dominiatiunea si limb'a in tiér'a nostra — dicu — fiinduca nu vreu, că acelu elementu se mai pótá face vreodata acésta; dar' fiinduca nici aceea nu vreu, că o natiune sua nationalitate, fia ori care aici in patria, se domnésca asupra altei natiuni sua nationalitatii in nici o privintia; si fiinduca vreu independentia, vreu independenti'a patriei mele, si vreau cea mai perfecta egalitate, si vreau libertate natiionale, si vreau autonomia sua selfguvernamentu: asia nu potu voí, nu potu adoptá nici macaru in generalu proiectul de lege ce amu memoratu mai in susu. (Aprobari in stang'a.)

Nu me voiu demite, onor. camera, in dispositiunile speciali ale acestui proiectu de lege. Au facutu-o acésta altii si multi inaintea mea, si cu mai bunu efectu decatu cum póté mi-ar' succede mie.

Dar' nu voiu dice nici aceea, ca guvernulu ar' urmarí politica inalta prin acestu proiectu de lege; ca-ci, deca politic'a guvernului este asuprirea nationalitatilor din tiéra, deca politic'a guvernului este aceea, că se se sustiena pre sine si partitul seu in detrimentulu natiunilor ce locuiescu acésta patria: atunci, domniloru, dupa mine, o asemenea politica nici decum nu este politica inalta, ci este o pré pusila si pré de diosu politica. (Aprobari in stang'a.)

Si lucru curiosu! guvernulu totusi acésta politica urmáza. Din carti, din carti de legi si cu fapte o voiu documentá.

Da, domniloru, voiescu a aratá si a constatá, ca guvernulu nu numai dela 1867 incóce, ci inca inainte de 1848 urmáza politica opresiva si agresiva facia cu nationalitatile nemaghiare.

Domniloru, pre timpulu candu aduceati legi in limb'a latina, aduceati legi cu multu mai bune

decatu de candu ati incep tu a le aduce in limb'a maghiara; de aici inainte ati adusu legi, care de care mai rea.

Nu voiu citá acele legi aduse in limb'a latina, pre cari se baséza autonomia si dreptulu de independentia a tierei; domni'a-vóstra le sciti aceste pré bine, le sciti mai bine decatu mine. Dar' sciti pré bine si aceea, ca chiaru prin legi aduse in limb'a maghiara ati sacrificatu acea autonomia si acelui dreptu de independentia, si — ati creatu dualismul, care prin fatalitatea sa este de o natura atatu de grava, incatu, pentru a'lui poté sustiené, trebuie se sacrificati pre tóta diu'a cate unu dreptu. (Stang'a: Asia este.) Si sacrați drepturile, pentru ce? pentru ca natiunile tierei se nu pótá ajunge la egalitate nationale. Acésta este politic'a guvernului.

Amu disu, dloru, ca guvernulu nu numai dela 1861 incóce, ci inca inainte de 1848 a urmatu politica opresiva si agresiva facia cu nationalitatile nemaghiare. Asia, la an. 1836, candu s'a introdusu in legislatiune limb'a maghiara, guvernulu s'a cugetatu, cum se introduca, se impuna limb'a maghiara tuturor locuitorilor, tuturor nationalitatilor, si s'a cugetatu, cum in acésta patria, in patria nationalitatilor, egalitatea de limba si de nationalitate nici odata se nu se realizeze. Acésta idea că unu firu rosu, precum se dice, eu asiu dice că unu firu negru, trece prin tóte faptele guvernului si prin mai tóte legile.

Nu voiu citá legile dela 1836, trecu in data la legile dela an. 1840, ca-ci aceste au mersu mai departe decatu cele dela an. 1836.

Asia, art. VI de lege dela an. 1840, care tractáza despre limb'a maghiara, dispune că tóte autoritatile besericesci, fia de orice relegiune voru fi, se pórte corespondintiele numai in limb'a maghiara; matriculele botezatilor, cununatilor, mortilor in tóte besericele se se scria numai in limb'a maghiara; predicatori, preoti, caplani in orice relegiune numai aceia se se aplice, cari sciu limb'a maghiara. Permiteti-mi, se ve citește chiaru cuvintele legei. Articululu memoratu la § 4 dice: „az egyházi törvényhatóságok . . . az ország határain belül levelezést egyedül magyar nyelven folytatni tartoznak“; § 7 tiene: „Oly helyeken is“ — aici trebuie se me intrerumpu si se esplicu ce insemeaza acestu „is“. Pre candu, dupa art. III § 4 dela an. 1836, matriculele numai acolo se faceau unguresce, unde prediciunile se tieneau in limb'a maghiara, matriculele trebe se se scria unguresce: „Oly helyeken is, hol a gyülekezethez szent beszédek magyar nyelven nem tartatnak, . . . az anyakönyvek magyar nyelven irassanak“. In fine § 8 dispune: „minden vallásbeli különböszég nélkül plébánusoknak, egyházi szónokoknak, káplánoknak és segédeknek olyak alkalmaztassanak, kik a magyar nyelvet tudják.“

Cine nu vede, dloru, ca aceste vatama nu numai principiu si sentiu nationalu, dar' vatama si dreptulu de autonomia alu beseriseloru.

Dar' acésta a fostu politic'a guvernului.

Si mai departe au mersu legile dela an. 1844. — Aceste ordina acum si aceea, ca resolutiunile sua decisiunile asupra suplicelor particularilor — de orice nationalitate — inca se se faca numai in limb'a maghiara; că tribunalele eclesiastice de orice relegiune se aduca sententiele in limb'a maghiara, si numai in acésta limba se pórte corespondintiele cu alte tribunale sua autoritatii publice; ca, in tóta tiér'a, limb'a instructiunei in tóte scóele se fia esclusivu cea maghiara. Nu voiu citá aici paragrafi, ca-ci aceste le-amu luatu din cuventu in cuventu din legea ce amu memoratu, din art. III dela an. 1844.

Este evidentu, dloru, ca si aceste legi, că si cele dela an. 1840, suntu in contra principiului de nationalitate, ataca sentiu nationalu, impedeca cultur'a nationale, nu numai, ci ele, că si cele dela an. 1840, vatama autonomia beseriseloru.

Dar' acésta a fostu politic'a guvernului.

Se intielege, ca in asta privintia nici legile dela an. 1848 n'au potutu se remana indereuptu. — Dar' ele cam pucinu aveau de facutu, ca-ci legile cari le-amu citatu, s'anu ingrigit u destulu de a introduce limb'a maghiara pana in cea din urma coliba a tieranilor roman. Legilor din 1848 nu le remasese alta decatu a legá ecsercitulu drepturilor politice de cunoscinti'a limbei maghiare. Asia, articululu de lege despre alegerea deputatilor ordina, ca numai acel'a póté fi alesu deputatu, care scie limb'a maghiara. Articululu de lege despre municipie, nu -mi aducu amintę la care §, dice, ca limb'a consultarilor atat in adunarile catu si

in comitetele municipielor pentru Ungaria este esclusiv cea maghiara.

Eu, dloru, nu acusu, nu condamnu aici natiunea maghiara; eu condamnu guvernul; eu vedu aici pretotindene man'a guvernului, si dicu, si vreau a demunstrá, ca politic'a guvernului a fostu un'a din cele mai ratecite.

Lucru naturalu, ca ardelenii n'au potut se remana indereptulu celor din Ungaria; pentru ca, precum istoricul Cserey bine a insemmnat, ardelenii tot'e retelele le-a invetiatu dela cei din Ungaria.

Nu voiu citá tot'e legile ce s'au adus sub guvernele Transilvaniei contra nationalitatilor si in specia contra romanilor. Ve rogu inse, se -mi dati voia a citá unu § din legea ce s'a adus in Transilvania la an. 1842, fiinduca acest'a revarsa lumina asupra tendintiei de maghiarisare.

§ 8 din legea dela an. 1842 dice: „Exceptis scholis Saxonum — va se dica: si atunci se lingusia sasilor, precum vreti acum a i lingusii cu proiectul de lege ce este in discutiune — asia dar': „Exceptis scholis Saxonum in gremio eiusdem nationis existentibus, quibusvis institutis educandae juventutis destinatis, militaribus quoque huc intellectis, omnes scientiae indiscriminatim, hungarica docebuntur lingua. Dispositio tamen isthaec respectu scholarum graeci ritus Unitorum et Disunitorum post decem tantum annos obligandi vim obtinebit.“

Si lucru curiosu, onorabila camera, ca la diece ani, adica la an. 1852, era se se introduca in tot'e scóolele din tiéra limb'a germana. Cine scie, ca preste diece ani, adica la an. 1880, cine va domni la noi cu proiectul de lege ce acum voiti a lu votat?

Dupa aceste, ordina acelu articolu de lege, că in tot'e scóolele romane séu de alta nationalitate se se aplice profesori de limb'a maghiara pana atunci „donec super imbuenda lingua hungarica plebe valachica occasione coordinationis scholarum inferiorum via legislationis uberioris prospectum fuerit.“

Cine nu vede, dloru, ca scopulu acestoru legi a fostu maghiarisarea, ca ele erau indreptate contra ectsistentiei nationali a romanilor si altoru natiuni nemaghiare din tiéra?

La aceste legi s'au mai adus legile de uniune dela an. 1848, cari inca erau indreptate contra nationalitatilor si in specie contra romanilor.

Se intielege, ca n'ar trebuí se aducu inainte, ca natiunea romana totudéun'a si-a redicatu cuventulu contra acestei politice funeste a guvernului, si ca natiunea romana nici odata n'a lipsit de a reclama contra crearei astorufeliu de legi.

Totusi, fiinduca amu vorbitu chiaru despre articululu de lege dela an. 1842, se mi fia permisu a ve memorá si aceea, ca chiaru acest'a este articululu contra carui consistoriulu romanu de atunci din Blasiusi si-a redicatu cuventulu si a protestat contra crearei lui. Acestu consistoriu, dupace spune in protestul seu, ca suntu in Transilvania tracturi „in quibus cognitio linguae hungaricae nulli usui est modo neque futura“, astfelui continua: „Finis scholarum blasiensium juxta benignam divorum Austriae imperatorum intentionem paternamque propensionem fuit: ut scholae istae essent institutum nationale, culturae morali religiosae et literariae inter valachos promovendae inservitrum, et intime persiasi sumus huic fini obtainendo nullum medium superesse aptius lingva valachica, ut pote materna, hoc medio usi fuere etiam maiores nostri semper, utimurque hodie, hac lingva imbuti sacerdotes ac edocti scientias ad nobilem illum finem necessarias, ipsi etiam virtutem et religionem coluerunt; est igitur evidens, lingvam hanc e scholis nisi cum periculo morum ac religiositatis et, quod nobis non minus dolorosum est, cum ruina charae nationalitatis eliminari non posse. Fatemur autem sincere — si aici ve ceru atentiunea — fatemur autem sincere, non tantum post decem annos — legea punea diece ani — sed neque post decem saecula, ino nullo unquam tempore, nos nationemque nostram lege obligari posse, quae moralitati ac religiositati periculum et obicem, nationalitati vero ruinam parat ac interitum.“

Asemene, ce privesce legile de uniune dela an. 1848, natiunea romana si-a redicatu cuventulu si a protestat contra crearei acelor legi. Asia, natiunea romana in marea adunare nationale din Blasiusi, dela 15 Maiu 1848, in conclusiunile sale, punctul 16, dice: „Natiunea romana cere, că conlocuitóiele natiuni nici decum se nu iè la desbatere caus'a uniunei cu Ungaria, pana candu natiunea romana nu va fi constituita si organisata cu votu decisiv si deliberativu in camera legislativa; ér', din contra, déca dieta Transilvaniei ar' voi

totusi a se lasá in pertractarea aceleiasi uniuni, de noi fara noi, atunci natiunea romana protestéa cu solemnitate.“ (Oratorele spune acestu citatu si unguresce.)

Si acum, dloru, in facia proiectului de lege, de care ne ocupam, nu numai natiunea romana, ci chiaru si natiunea maghiara ar' poté dice cu consistoriulu din Blasiusi: „Fatemur autem sincere, nullo unquam tempore, nos nationemque nostram lege obligari posse, quae libertati ac religiositati periculum et obicem, nationalitati vero ruinam parat ac interitum.“

Si ce a rezultat dupa aceste legi, ce a urmatu acestei politice?

A urmatu 1849, 1850, 51, 52 si asia mai departe pana la 1861 si 1867.

Dupa an. 1849, si mai alesu dela an. 1867 incóce, candu, precum se dice, s'a restituitu constitutiunea si s'a formatu ministeriulu, totu omulu credea, ca guvernul, invetiandu din trecutu, va parasi politic'a opresiva si agresiva de pana atunci; si o credea totu omulu cu atatu mai vertosu, ca-ci chiaru in fotoliurile ministeriale siedu barbati, cari intorcunduse a casa din esiliu, profesau cu totulu alte idee despre cestiunea nationalitatilor, decatul precum suntu acele, pre cari vreau se le aplice acum. Dar' asia se vede, ca comoditatea si placerea orba de a domni, i a facutu se uite ideele sante ale principiului nationalu, si elu, guvernul, si partitul seu continua si astadi, continua cu patima, aceea politica opresiva.

La an. 1867, a creatu guvernul prin partitul seu articululu XII de lege. Prin acest'a a devenit nepotintiosu de a desvoltá ideele liberali in tiéra, ca-ci, este subordinat altui guvern. Si cu tot'e aceste, nepotintiosu in susu, guvernul a inceputu a crea legi aici in tiéra, cari tot'e suntu asupròrie nationalitatilor, tot'e suntu indreptate contra acestor'a.

Asia fece a se votá legea pentru inveriamentulu poporului, alu carei scopu, ca este maghiari-sarea, numai orbulu nu vede. A creatu legea asia numita pentru nationalitat, prin care toti cetatianii, — fia de orice nationalitate voru fi, — se decreteaza de maghiari. A creatu legea uniunei, prin carea a rapituna tiéra de autonomia sa. A creatu legea pentru organisarea tribunalelor, prin care a-cum ca si atunci a inceputu a stirbi drepturile de autonomia a municipalitatilor. Si acum vine a crea legea pentru organisarea municipielor, prin carea va luá si cea mai din urma garantia a drepturilor constitutionali.

Noi totudéun'a amu reclamatu si ne-amu opus la crearea acestoru legi. Dar' guvernul le-a voit, si prin majoritatea abediente le-a si avutu; elu va ave si legea, care acum o discutam.

Si pentru ce voiti cu totu pretiulu a crea a-cesta lege? Pentru ca ve temeti de nationalitat, ve temeti in specie de romani. (Strigari in stang'a: adeverat! asia este!) Si in acésta temere nefunda, guvernul e gat'a a sacrificá constitutiune, drepturile tierei, pre sine, pre natiunea sa si totu; e gat'a a luá drepturile cetatianilor, a asupri pre nationalitat, cari suntu aici a casa, si intr'aceea lasa portile deschise unui elementu, care si pana astadi a petrunsu degia prin tot'e vinele patriei.

Dlu ministru de interne, in naivitatea sa cinica (ilaritate), a disu, ca tocmai in interesulu nationalitatilor se aduce acésta lege despre organisarea municipielor; ca-ci prin candidatiunea comitelui suprem la alegerea de oficiali este usi'a deschisa la posibilitatea de a fi alesi chiaru romani. Me va értá dlu ministru de interne, déca i voiu observá aici, ca acésta este asemenea acelui faptu istoricu candu, sub Leopoldu I., se tramise unu comisariu — nu -mi aducu aminte numele — in Transilvania' că se tracteze cu staturile si ordurile despre drepturile tierei, si comisariulu la orice intrebare, la orice obiectiune n'avea altu respunsu decatul: „vultis non vultis, sua maiestas protegit vos“, vreti nu vreti, maiestatea sa ve protege. Asia si dlu ministru; ori catu i dicemu si i aratamu cu argumente, ca legea ast'a este rea pentru noi, elu n'are altu respunsu, decatul ca legea ast'a ne protege.

Dar' sub astfelui de protectiune, eu tare me temu, ca dvóstra veti fi cei d'antai, cari prin legea acésta veti merge deadreptulu in Reichsrath. Cum? Nu se poate negá, ca principale este in dreptu a-si luá ministeriulu din minoritatea parlamentului, punemu un'a absolutistica; nu se poate negá, ca unu astfelui de ministeriu poate consiliá principelui de a disolvá camera, si o disolva; nu se poate negá, ca dupa proiectulu de acum de lege, ministeriulu poate dà ordinatiuni contra legei; apoi scim, ca ministeriulu numesce pre comitii supremi, si nu se poate negá, ca totu dupa acestu proiectu

de lege, comitii supremi potu substitui, adica potu numi pre oficialii municipalitatilor: acum spuneti -mi, pre langa unu astfelui de organismu, nu este posibilu a merge deadreptulu in Reichsrath, mai alesu, ca la noi se alegu deputati si numai cu cate unu votu. (Aprobari in stang'a.)

Onorabila camera, totudéun'a candu se desbate o cestiune momentósa, precum este si cea de facia, se aduce de argumentu „unitatea tierei“, si deodata cu acésta se facu acelle obiectiuni stereotipe, ca nationalitatile si mai alesu romanii ar' gravitá in afara. Eu, ce se tiene de acésta gravitare in afara, nu mai observu nimica, ca-ci amu facutu observatiunile mele de atate ori; dar' nu voiu observá nici la acea „unitate de statu“ ce totudéun'a ni se pune inainte; voiu dice numai, ca chiaru acestu proiectu de lege este, care nu consolidéza, ci din contra, periclitéza unitatea statului (aprobari in stang'a); si voiu mai dice, domnilor, ca atunci, candu se aducu legi prin cari poporul se lipsesc de drepturile naturali, si cetatianii de drepturile politice, candu se aducu legi, cari asuprescu pre nationalitat — atunci, onorabila camera, nu poate fi mai multu vorb'a despre gravitare in afara, ci atunci e vorb'a despre disolutiunea statului, numésca-se acestu statu Austria, séu Ungaria, séu Austro-Ungaria, séu ori cum se va numi. (Impre-siune. Sgomotu.)

Domnilor, faceti acésta lege, pentru că se sustineti drepturile de autonomia ale municipali-tatilor? Dar' nu vedeti, ca acea lege este negatiunea a tot'e drepturile de autonomia? Vreti se dati autonomia municipielor, séu vreti se li o lasati cata o au avutu pana acum? Faceti atunci alta lege — si redati autonomia tierelor mai antai: redati autonomia Transilvaniei si a Croa-tiei . . .

Domnilor, eu, dupa tot'e aceste, asiu vré se dau guvernului unu consiliu (se audim); e forte simplu. Guvernul se nu se radime pre unu ele-mentu, care, precum amu disu, s'a latitu degia prin tot'e vinele tierei nostre, si care, dorere, se latiesce si in vecin'a Romania, si care, adi-mane, -si va ra-dicá capulu si in Ispania; radieme-se guvernul pre nationalitatii, lase a se crea institutiuni liberali si nationali; dati cesarelui ce este a cesarelui, si lui Dumnedieu ce este a lui Dumnedieu; ér' Dumnedieu si cesarele nostru se fia patri'a si poporele ei. (Aplause in stang'a.)

Si cu tot'e aceste, domnilor din drépta, dvóstra veti votá acestu proiectu de lege, dvóstra trebuie se lu votati, ca-ci ati ajunsu la acea margine a abisului, de unde nu este reintórcere. Fia, că numai dvóstra se cadeti in acel abis! (Aprobari in stang'a.)

Eu votezu in contra proiectului de lege. (Apro-bar repetite in stang'a.) — Fed."

In camera Ungariei se primi si §-lu XX cu-votulu virilu séu aristocratu si plutocrat, cu tota opunerea cea infocata. Altu documentu, ca mai-riitatea aristocratica nu va a sci de nici unu respectu, numai ea se si aiba asiediatu culeusiu pen-tru vecia. Mangaierea ne e, ca deputati romani afara de Hosszu, Ioanovicu si Ivacicovicu, au votat in contra proiectului, că unu protestu din par-te natiunei romane inca la finea desbaterei gene-rali. — Ce voru face cei apasati? —

Cronica esterna.

ROMANIA. Atatu in numele francesilor din România d. L. Mallefile, omu de litere francesu, catu si diurnalele oficiale din Francia „Constitu-tionel“ si „Patrie“, luandu cunoșcientia despre votulu Romaniei respicatu in corpulu legislativu, ca unde va fi ginta latina acolo va fi si România, felicita guvernul Romaniei pentru atitudinea ce a observat in impregiurările de facia si oficiosele dau asecurarea, ca Francia că si mai inainte va dă României totu concursulu si tota protectiunea sa.

Adunanti'a Romaniei s'a amenatu pana la 15 Novembre, terminulu intruniri, ér' in casu de asia se va convoca in modu extraordinariu. S'au unitu partitele? Unu sufletu si o anima se inspire acum pe toti. —

Statele germane conduse de aspiratiunile co-mune ale nationalitatii lor se alaturara tot'e la Prusia, adica pangermanismulu s'a pus in pitire a se apera in contra Franciei. Voru sări asemenea si statele latine pentru comun'a aperare? Pregatiile se facu? Numai dieul Marte se inspire spi-ritulu lui in progeni'a sa, pentru aperarea comune-lor interesu interese si a vietiei. — Tiarulu Petru celu mare in testamentul seu a disu, ca in societate cu

germanii va da a invinge panlatinismulu, ca dupa aceea ii va fi usioru a inghiti si germanismulu, ca se intemeieze imperatia universală a panslavismului in tota Europa'. Acum seu nici odata, dica la acesta aparitiune francesei. —

Berlinu 18 Iuliu. **Discursul regelui** dice: „Candidatur'a principelui germanu in tronulu Ispaniei, la care guvernele confederate au fostu cu totulu straine, presentă pentru confederațiune numai interesulu acela, ca lasă sperantia de a obtine basea unei guvernari posibile si bine organizate. Aceasta candidatura a datu guvernului francesu pretecstulu de a pune inainte casulu de resbelu intr'unu modu de multu timpu necunoscutu in relatiunile diplomatice. De si pretecstulu a fostu inlaturatu, guvernulu francesu a insistat, fara a tiené séma de binefacerile pacei. Germania a mai suferit in timpurile trecute asemenea violentie in dreptulu ei, fiinduca nu scie inca catu erea de tare. Astazi dintele germane suntu unite prin legatur'a dreptului si a unor aspiratiuni comune: ea simte intr'ens'a vointia si poterea de a respunde la actele de violentia ce Francia reinoiesce. Potu dice acesta fara presumpțiune. Acelea, de care depinde victoria si invingerea, va sci se aprecieze raspunderea ce incumbe acelui, care impinge două mari si pacinice puteri la unu resbelu distrugatoriu. Poporul germanu si poporul francesu, amendoi gelosi de a se bucură in o aceiasi măsură de binefacerile civilizatiunei si de o prosperitate in totudin'a crescenda, suntu destinati la lupte mai salutare decat celeste, in cari se verăsă sangele. Dara acei cari suntu la putere in Francia au tienutu multu se espoateze orgoliulu legitimu, inse suscep-tibile, alu acestei mari natiuni vecine. Că parintii nostrii, vomu luptă pentru libertatea si dreptulu nostru si Dumnedieu, care a fostu cu parintii nostrii, va fi si cu noi in acesta luptă, care nu va ave altu scopu decat de a asură pacea Europei pentru totudin'a.”

Berlinu 19 Iuliu. D. de Bismarck a anuntat in parlamentu, ca solulu Franciei a tramsu guvernului declaratiunea de resbelu. Aclamatiuni entuziaste prin tribune. D. de Bismarck a disu, ca dupa cuvintele regelui, nu mai are nimicu se adauga.

In parlamentu fostii presiedinti au fostu realesi. D. Simon a anuntat, ca guvernulu cere unu creditu extraordinariu de 120 milioane talere. Parlamentul va discută mane adres'a catre regele. —

Berlinu 18 Iuliu. Municipalitatea a remisu astazi regelui una adresa, prin care ii multiamesce pentru mantinea demnitatii independintiei nationale, marturisindu'i totudeodata devotamentul si iubirea poporatiunei.

Regele, primindu adres'a municipalitatii, a disu: „Nu suntu responsabile de acestu resbelu. Dumnedieu scie, de cea trebuie se refusu provocatiunea. Afirmatiunea ce amu primitu de prin tota partile din Germania, si de preste mare, m'au intarit si implutu de confidentia. Mari sacrificii se voru cere poporului meu. Suntemu resfaciati de victorie ce amu repurtat atatu de repede in cele două resbele fericite. De asta data inse nu ne va fi asia de lesne, dara sciu ceea ce amu a speră de la armata, acestu instrumentu, care decide succesulu. Sciu asemenea ce trebuie a speră dela cei, cari au vocatiunea a vindecă ranile si durerile ce va causă resbelulu.” Regele, terminandu, multiame pentru caldurăs'a primire ce i s'a facutu la 15 ale curentei. —

Parisu 20 Iuliu. Ducele de Grammontu comunica camerei, ca dela 19 Iuliu starea de resbelu existsa intre Francia cu Prusia si aliatii acestei din urma. —

Novissimu. Se scrie, ca Napoleonu se afla in tabera bolnavu. Alianti'a francesă-italiana

e fapta. Rom'a s'a asecuratu regelui Victoru Emanuelu si elu primi alianta. — Corpulu Saesoniei de 50 mii a sosit la Eberbach. Crengulu puterei prusiene e intre Manheim si Worms, alu Bavariei in Pfalz. Entusiasmulu e de ambe partile nedumerit. —

Localisarea belului cu intrarea Germaniei de sudu in resbelu nu se crede posibila. —

C. Andrássy mai remane in Vien'a, ordinat la unu biurou alu curii pentru consfatuire secreta. Reviczki si alti doi concipienti au sosit din Bud'a colo. —

Diet'a Ungariei dupa finirea desbaterei legei municipale se va dechiră de finita; inse a două di indată se va conchiamata, ér' sesiunea viitoră, a treia di conchiamata de nou se va amana pe timpu nedeterminat, pentru că deputatii ori candu se se pota reconchiamă pe usioru. — —

ANUNCIU. Nicolae Fulea din comun'a Vac'a comitatulu Zarandu a repausat in 17 Maiu a. c. a cui erede legitimu este Ioane Fulea nepotul re-pausatului; de vreme ce acela de presentu se afla in Transilvania fara a se scire loculu, ca unde si cu ce se occupa pentru de a luă parte la inventarea lasamentului, si a-si da declaratiunea ereditaria, se provoca acela, ca de locu ce va capeta sciintia de spre acestu casu de moarte se grabescă a veni si a se prezinta la antistia din Vac'a.

Vac'a 19 Iuliu 1870.

Ioane Losu, notariu.

Nr. 65.

3—3

Escriere de concursu.

La gimnasiulu romanu din Naseudu, la care cu 1-a Septembre a. c. se va deschide si a VIII-a clase, este vacante una statiu de profesor ordinariu, cu unu salariu de 600 fl. v. a. si 80 fl. v. a. relutu de locuinta.

Aspirantii de a fi alesi si denumiti de atare profesore voru ave a documenta:

- a) cumca au avutu pana acumuna una portare buna morale;
- b) cumca sciu perfectu limb'a romana, care este limba invetiamentului;
- c) cumca au depusu esamele de maturitate cu succesu bunu;
- d) cumca au absolvit cursulu filosofic la una facultate filosofica;

e) cei, cari pre langa limb'a romana voru ave si cunosciintia perfecta a limbii maghiare si germane, apoi cari voru fi sierbitu si la alte gimnasi publice ca profesori cu succesu bunu, precum si, cari voru fi depusu censura de profesore, se voru preferi.

Competitorii la acesta statiu au de a-si asterne suplicele la subscrisulu comitetu administratoriu de fundurile scolastice in Naseudu multu pana in 10 Augustu 1870.

Din siedintia comitetului administratoriu de fondurile scolastice.

Naseudu 7 Iuliu 1870.

Leontinu Lucchi m/p.,
vice-presiedinte.

Elia Burduhosu m/p.,
secret. substit.

ANUNCIU.

Subscrisulu -si lia onore a face cunoscute, ca are de vendutu, doi armesari de patru ani, prasiti din armesari arabi, si epa englesa, de 15 pumni 3 pollici inalți, de colorea narantiei, cōmele si cōdele albe ca néu'a, in frunte ambi cu cate una peta alba, in trupu si in pera acesta raru, asia de bine imparechiatu, catu in patru tieri nu se potu aflu asia cai, parechia. — Doritorii de ai cumpera se binevoiesca a se adresa la subscrisulu.

Elisabetopole in 19 Iuliu 1870.

Iacobu Szentpéteri,
negujiatoriu de cai.

CURSURI LE

la bursa in 26 Iuliu 1870 sta asia:

Galbini imperatesci	—	—	6 fl. 25	cr. v. a.
Napoleoni	—	—	10 , 98	" "
Augsburg	—	—	133 * 25	" "
London	—	—	131 , 75	" "

INSTITUTU de educatiune si instructiune pentru fete in Brasiovu

condus de

Dn'a Emilia Humpel nascuta Maiorescu,

cu concursulu

domnilor I. Fericeanu, catechetu si profesor de limb'a maghiara la gimnasiulu romanu; Dr. I. Mesiotă, conrectorulu gimusialui romanu; P. Dima, profesor la gimnasiulu romanu; L. Korodi, profesor la gimnasiulu germanu; I. Meschendorfer, profesor la scoli'a reala germana; P. Dück, profesor la scoli'a primaria germana din Brasiovu etc.

Cursulu de instructiune cuprinde trei despartimenti:

I.

1 clasa pregatitoria ce se petrece in cursu de 1 anu seu 2 ani, dupa etatea, capacitatea, instructiunea anterioara a elevi. Aici se invetă: Scrierea si cetera combinate (dupa metod'a cea nouă); socotela si anume cele 4 operatiuni cu numerii 1—100 (dupa metod'a cea nouă); principiile de musica, lucrul de mana, cu permisiunea parintilor gimnastica si inotatulu.

II.

4 clase, fiacare de cate 1 anu. Aici se invetă: Relegiunea, gramatica (următoarelor limb): romana, germana, maghiara, francesa, dupa dorint'a speciala; italiana si engleza), aritmetica, geografie, istoria universala, istoria naturala, fizica, elemente de chimie; afara de aceste musica, desemnul, lucrul de mana, cu permisiunea parintilor gimnastica si inotatulu.

III.

Despartimentul alu treilea este destinat instructiunei mai inalte si cuprinde 2 clase, fiacare de cate 1 anu. Aici se propune: Istoria universala, cu privire speciala la istoria culturii, istoria literaturii, elemente de psichologia si estetica, mitologia, elemente de pedagogia. Afara de aceste perfectionare in susu-mentionatele limb, in musica, desemnul, lucrul de mana.

Pentru elevele romane, limb'a esplativa va fi in cea mai mare parte limb'a romana.

Inventatiile de lucru suntu domnisiorele Areti Teclu si Charlot'a Gusbeth, cari voru instrui pe eleve in cele mai diverse lucruri de mana, cum d. e. totu felul de impletituri, filetu, cusatura si totudeodata croiala de albituri, confectionare regulata de haine, prin urmare desemnarea tiparelor, totu felul de lucruri de lucru etc.

Limb'a francesă si limb'a germană suntu limbile de conversatiune. Pentru conversatiunea francesă s'a engagiati de 1 Septembre o francesă de nascere cu aptitudine pedagogica speciala.

Informatiuni mai pe largu si totuodata programe specificate se afla in localulu institutului: Strat'a Vamei Nr. 5, dela St. Mihaiu: Tergulu Cailorul Nr. 30.

1—3